

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลโพธิ์ไชย อำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
โดย
เทศบาลตำบลโพธิ์ไชย อำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น
*****

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 57 รัฐต้อง (1) อนุรักษ์ ฟื้นฟู และ ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความสำคัญอย่างยิ่ง ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง สร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรี เกียรติภูมิ แก่คนไทย สามารถประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนาเข้ากับชีวิตได้อย่างเหมาะสมสร้างความสมดุล ระหว่างคนกับสังคม และธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน ช่วยเปลี่ยนแปลงปรับปรุงวิถีชีวิตของคนไทยให้เหมาะสมตามยุค

สำนักปลัดเทศบาล เทศบาลตำบลโพธิ์ไชย ได้เล็งเห็นความสำคัญของภูมิปัญญา ท้องถิ่น จึงได้จัดทำโครงการสำรวจข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่นเพื่อให้ ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญ และมีประโยชน์ไว้ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน ตลอดจนให้เยาวชนรุ่นหลังได้ร่วมสืบทอด และหวังว่าเป็นอย่างยิ่งว่าฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่นฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนในการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ ชาวบ้านหรือปราชญ์ท้องถิ่นต่อไป

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึงทุก สิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดค้นขึ้น แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนา แก้ปัญหา เป็นทั้งสติปัญญาและองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ดังนั้น จึงมีความครอบคลุมเนื้อหาสาระและ แนวทางดำเนินชีวิตในวงกว้าง ภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบไปด้วยองค์ความรู้ในหลายวิชา ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541) ได้จำแนกไว้รวม 10 สาขา คือ

1. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง

ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนามนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ต่างๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหา การเกษตรเป็นต้น

2. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

(ด้านการผลิตและการบริโภค) หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้

เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิต เพื่อชะลอการนำเข้าตลาด

เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด

และเป็นธรรมอันเป็นกระบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้

ตลอดทั้งการผลิต และการจัดจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น

การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น

-2-

3. สาขาการแพทย์ไทย หมายถึง

ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน

โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้

4. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง

ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ทั้งอนุรักษ์ การพัฒนา และใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

5. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน

หมายถึงความสามารถในด้านบริหารจัดการด้านการสะสมและบริการ

กองทุนและธุรกิจชุมชน

ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน

6. สาขาสวัสดิการ หมายถึง

ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิด

ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม

7. สาขาศิลปกรรม หมายถึง

ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม

ประติมากรรม วรรณกรรม ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ เป็นต้น

8. สาขาจัดการ หมายถึง

ความสามารถในการบริหารการจัดการดำเนินงานด้านต่างๆทั้งขององค์กรชุมชน องค์กรทางสังคมอื่นๆ ในสังคมไทย เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้านระบบผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน เป็นต้น กรณีของการจัดการศึกษาเรียนรู้ นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาสาขาการจัดการที่มีความสำคัญ เพราะการจัดการศึกษาเรียนรู้ ดี หมายถึงกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาและถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยที่มีประสิทธิผล

9. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง

ความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับด้านภาษา ทั้ง ภาษาถิ่น ภาษา โบราณ ภาษาไทย และการใช้ภาษา ตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท

10. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง

ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา เชื่อและประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้บังเกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม เช่น การถ่ายทอดหลักศาสนา การบวชป่า การประยุกต์ ประเพณี บุญประเพณี ข้าว เป็นต้น

ประเพณี วัฒนธรรม ในเขตตำบลโพธิ์ไชย อำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น

*****

1. ประเพณีวันขึ้นปีใหม่

เป็นประเพณีวันขึ้นปีใหม่สากลทั่วโลก ตรงกับวันที่ 1 มกราคม ของทุกปี ประชาชนจะมีการทำบุญตักบาตร เพื่อความเป็นสิริมงคลในวันขึ้นปีใหม่

2. ประเพณีบุญผะเหวด

บุญผะเหวด หรือบุญพระเวส หมายถึง บุญพระเวสสังคร
เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า บุญมหาชาติ ชาวอีสานจะนิยมจัดขึ้นในเดือนสี่
(ช่วงเดือนมีนาคม) เป็นบุญประจำปีในฮีตสิบสอง
ดั่งที่ปราชญ์อีสานได้ประพันธ์ผญา (บทกลอน)
เกี่ยวกับการทำบุญในช่วงเดือนสามและเดือนสี่ไว้ว่า “ถึงเมื่อเดือนสามค้อยเจ้า
หัวคอยปั้นข้าวจี ตกเมื่อเดือนสี่ค้อยจ้วน้อยเทศน์มัทรี” แปลว่า
เมื่อถึงเดือนสามพระภิกษุสามเณรจะรอชาวบ้านทำบุญข้าวจี
และเมื่อถึงเดือนสี่(ช่วงเดือนมีนาคม)
สามเณรเทศน์กัณฑ์มัทรีในงานบุญมหาชาติ

3.ประเพณีสงกรานต์

เป็นประเพณีวันขึ้นปีใหม่ไทย ปัจจุบันได้มีการกำหนดคือ วันที่ 13-
15 เมษายน
ปัจจุบันประเพณีสงกรานต์เป็นประเพณีที่คนไทยเดินทางกลับภูมิลำเนาเพื่อกลับ
ไปหาญาติพี่น้อง

4. ประเพณีสงกรานต์น้ำพระเจ้าใหญ่มงคลไชยวาน

เป็นประเพณีที่ชาวอำเภอโคกโพธิ์ไชย จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี จัดขึ้นที่
แหล่งโบราณคดีเมืองไชยวาน บ้าน
โพธิ์ไชย หมู่ที่ 4 หมู่ที่ 6 ตำบลโพธิ์ไชย อำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น
โดยจัดขึ้นในวันที่ 16 เมษายน
ของทุกปี
ซึ่งพระเจ้าใหญ่มงคลไชยวานเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของอำเภอโคกโพธิ์
ไชย

5.ประเพณีบุญบั้งไฟหรือบุญเดือนหก

เป็นประเพณีที่ชาวตำบลโพธิ์ไชย อำเภอโคกโพธิ์ไชย
ได้จัดกิจกรรมขึ้นเป็นประจำทุกปี ในช่วงเดือน
พฤษภาคม - มิถุนายน
ถือเป็นประเพณีที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นจำนวนมาก
และเป็นประเพณีที่เป็นการ
แสดงออกถึงความเคารพ ขอฝนจากพญาแถน

6 ประเพณีบุญเบิกบ้าน

เป็นประเพณีที่ชาวบ้านในตำบลโพธิ์ไชย
จัดทำขึ้นเพื่อทำบุญชำระล้างสิ่งไม่ดีออกไปจากหมู่บ้าน
เพื่อความ เป็นสิริมงคลในการดำเนินชีวิต

7.ประเพณีบุญเข้าพรรษา

ประเพณีบุญเข้าพรรษา เป็นประเพณีที่พระสงฆ์ต้องอยู่ประจำ ณ
วัดใดวัดหนึ่ง ระหว่างฤดูฝน วันเข้า

พรรษาเป็นวันที่พระสงฆ์เริ่มอยู่จำพรรษา ตลอด 3 เดือน

-4-

8.ประเพณีออกพรรษา

หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า วันมหาปวารณา
เป็นวันสำคัญทางศาสนาพุทธแบบไทย-ลาว
โดยเป็นวันสิ้นสุดระยะเวลาจำพรรษา 3 เดือนของพระสงฆ์เถรวาท
โดยเป็นวันที่พระสงฆ์จะทำสังกรรม คือ การปวารณาในวันนี้ วันออกพรรษา
จะตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 หลังวันเข้าพรรษา 3 เดือน
ตามปฏิทินจันทรคติ

ประชาชนจะมีการไปทำบุญตักบาตร

9.ประเพณีบุญกฐิน

ประเพณีบุญกฐินมีกำหนดระยะเวลาถวาย มีกำหนดเพียง 1 เดือน
หลังจากออกพรรษา คือเริ่มตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ไปจนถึงวันขึ้น 15
ค่ำ เดือน 12 ระยะเวลานี้เรียกว่า กฐินกาล คือ เทศกาลทอดกฐิน

10.ประเพณีลอยกระทง.

เทศกาลของกลุ่มชาติพันธุ์ไทตะวันตกเฉียงใต้รวมทั้งประเทศไทย
ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12
ตามปฏิทินจันทรคติไทย ประเพณีนี้กำหนดขึ้นเพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์และ
ขอขมาต่อพระแม่คงคาซึ่งเป็น

ประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลโพธิ์ไชย อำเภอโคกโพธิ์ไชย
จังหวัดขอนแก่น

1.ด้านการเกษตร

ลำดับที่	ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น	เจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
1.	ไร่นาสวนผสม	นายประสงค์ ประจูดทะเลเน	หมู่ 5 ต.โพธิ์ไชย

2.ด้านหัตถกรรม สิ่งประดิษฐ์ และการแปรรูปผลิตภัณฑ์

ลำดับที่	ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น	เจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
1.	จักสานตระกร้าไม้ไผ่	นายใบ เมินเมือง	หมู่ 3 ต. โพธิ์ไชย
2.	จักสานวัสดุของใช้จากไม้ไผ่	นายหนู คำใส	หมู่ 4 ต. โพธิ์ไชย
3.	จักสานตระกร้าจากไม้ไผ่	นายหนู มาตรฐาน	หมู่ 4 ต. โพธิ์ไชย
4.	จักสานไม้ไผ่	นายแดง ชำนิงาน	หมู่ 6 ต. โพธิ์ไชย
5.	จักสานตระกร้าไม้ไผ่	นายไสว ใจเกษิม	หมู่ 7 ต. โพธิ์ไชย
6.	จักสานของใช้จากไม้ไผ่	นายพรม ชาวสำราญ	หมู่ 7 ต. โพธิ์ไชย
7.	จักสานไม้ไผ่	นายสุทิน ส่วยวงศ์	หมู่ 9 ต. โพธิ์ไชย
8.	จักสานไม้ไผ่	นายคำมี ชาวสำราญ	หมู่ 9 ต. โพธิ์ไชย

3.ด้านอาหาร เครื่องดื่ม สมุนไพรและยารักษาโรค

ลำดับที่	ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น	เจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
1.	ยาแผนโบราณ	นายจันทร์ สุพรรณ	หมู่ 4 ต. โพธิ์ไชย

4.ด้านการแพทย์แผนไทย

ลำดับที่	ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น	เจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
1.	นวดแผนไทย	นางมลิวรรณ อินธิแสน	หมู่ 3 ต. โพธิ์ไชย
2.	นวดแผนไทย	นางประมวล	หมู่ 3

		ดาวงษ์กลาง	ต. โพธิ์ไชย
3.	นวดแผนไทย	นางทองสุข ลากเจริญ	หมู่ 4 ต. โพธิ์ไชย
4.	นวดจับเส้น	นางละม่อม ศรีพรม	หมู่ 6 ต. โพธิ์ไชย
5.	นวดแผนไทย	นางอรรณ คมขำ	หมู่ 6 ต. โพธิ์ไชย

5.ด้านศิลปกรรม ศิลปะพื้นบ้าน

ลำดับที่	ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น	เจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
1.	หมอลำ	นายสายทอง ชมชัยภูมิ	หมู่ 1 ต. โพธิ์ไชย
2.	หมอลำ	นายฝ้าย วงศ์หมากเห็บ	หมู่ 1 ต. โพธิ์ไชย
3.	หมอลำ	นายทัน โคตรรดา	หมู่ 6 ต. โพธิ์ไชย
4.	หมอธรรม	นายแอ๊ด โพธาราม	หมู่ 3 ต. โพธิ์ไชย
5.	หมอธรรม	นายสวัสดิ์ คามตะสีลา	หมู่ 3 ต. โพธิ์ไชย
6.	หมอธรรม	นายส่วย งามสะอาด	หมู่ 4 ต. โพธิ์ไชย

6.ด้านศาสนา วัฒนธรรม

ลำดับที่	ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น	เจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
1.	พิธีกรรมทางศาสนา	นายสวรรค์ สีหานาม	หมู่ 9 ต. โพธิ์ไชย
2.	พิธีกรรมทางศาสนา	นายคัมภีร์ แก้วศรีสุข	หมู่ 4 ต. โพธิ์ไชย

